

DE OUDE TIJD

DOOR

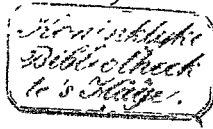
J. TER GOUW

MET MEDEWERKING VAN

VADERLANDSCHE GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGEN

1872

HAARLEM - A. C. KRUSEMAN

BRAND TE SLUIS IN 1393.

Op het eind der 14^e eeuw was de Katholieke kerk in Vlaanderen verdeeld in twee groote partijen: Urbanisten en Clementijnen. De eersten hielden Bonifacius IX, opvolger van Urbanus VI, voor het wettige hoofd der Kerk, terwijl de laatsten paus Clemens VII aanhingen, die te Avignon zetelde. De machtige Bourgondische hertog Filips de Stoute, Vlaanderens graaf, was met hart en ziel een Clementijn. Trouwens, heel Frankrijk erkende paus Clemens; niet alzoó Vlaanderen. Daar vond men tal van geloovigen, die den paus te Rome aanhingen, en geestelijken, die den machtigen landsheer dorsten trotseeren, als hij, onder bedreiging van de zwaarste straffen, zijn onderdanen verbood, Bonifacius te gehoorzamen: Johannes van Waes, pastoor der Sint-Walburgskerk. en Jakob van Oostburg, priester en theologant te Brugge, verkondigden zelfs van den kansel, dat de Heer alle Clementijnen verdoemen zou. Maar Filips de Stoute was er de man niet naar, om zich ongestraft in het openbaar door zijne onderdanen tot de heische straf te laten veroordeelen, en de beide stoute predikers vonden het dan ook weldra geraden met velen hunner partijgenooten naar Luik en Keulen uit te wijken, waar de opperheerschappij van paus Bonifacius onbetwist erkend werd. Onder de hooge geestelijken in Vlaanderen, die het met paus Clemens hielden, moet Lodewijk van Latermoilgen (Louis de la Trémouille), bisschop van Doornik, genoemd worden. Hij toog tegen het Pinksterfeest van 1393 naar Brugge, om er in de Sint-Salvatorskerk nieuwe geestelijken te wijden; maar stil en ledig bleef op den dag der plechtigheid het statige godsgebouw: de prediking der Urbanisten had ingang gevonden bij de Brugsche geloovigen: ze wilden den toorn Gods over zichzelf noch over hunne stad inroepen door het aanschouwen der wijding, aan afvallige priesters gegeven door een afvalligen bisschop. Zoo kon de teleurgestelde kerkvoogd dan onverrichter zake henegaan. Nu toog hij naar Sluis. 't Was de eerste maal, dat deze stad hem in haar midden mocht zien, en ze schonk hem daarom twee kwarteelen malvezij en romanie, gekocht van twee Venetiaansche

kooplieden, Dominigo de Hivarde en Bartholmeeus Pichegote; waarbij ze een groen laken van damast voegde, geleverd door Nicole van Romaniën, *ghaleydre*, d. w. z. een koopman met een der Venetiaansche galeiën naar Sluis gekomen, welks haven, het Zwin, destijds de beroemdste was van Midden-Europa¹.

De 31^e Mei, "de zondag van der Triniteit," was door den prelaat bestemd om in de Onze-Vrouwenkerk het werk der wijding voort te zetten. Daar hij bij zijn "eerste inkomen" zoo welwillend door de Sluische schepenen ontvangen was, dorst hij hier op beteren uitslag hopen, dan te Brugge zijn deel was geweest. Maar zie — daar barst juist op dezen dag een hevige brand uit in de parochie van Onze-Vrouwe, die niet alleen de kerk teisterde, maar ook het schepenhuis met zijn toren grootendeels in de asch leide. "Ziet," schreeuwden toen de Sluische Urbanisten, "dat is de toorn des Hemels, die den afvalligen kerkvoogd vervolgt!"

Met den toren van 't schepenhuis gingen ook de klok, de schel, die de schepenen op hun post en het volk ter vierschaar riep, en het uurwerk verloren. Aan Pieter de Zager werd 8 schellingen en 8 grooten betaald, voor 52 pond "roetine" kaarsen, tegen 2 gr., d. i. 5 cents het pond, welke kaarsen door hem verbrand waren tot op Triniteitsdag, als hij de klok en schel luidde en 't engien van de uurklok visiteerde: — elk min of meer vernuftig samengesteld werktuig heette een *engien*. En de priester Jakob Gharrel, die dagelijks de mis las op 't schepenhuis, in eene daartoe ingerichte kapel, en daarvoor jaarlijks drie pond kreeg, ontving er nu slechts twee, omdat het schepenhuis verbrandde, eer zijn tijd "uitging". Dit was dus schadelijk voor dien priester, maar wat dubbel schadelijk was voor de stad — het schepenhuis werd juist een prooi der vlammen, toen de toren aanzienlijke herstellingen onderging en het aanbestede werk reeds voor meer dan twee derden "voldaan" was. Al het geld, daaraan ten koste gelegd, was nu als weggeworpen.

Dat een brand in die dagen, toen veel woningen met stroo waren gedekt, groote verwoestingen aanrichtte en moeilijk te stuiten was, is licht na te gaan. Brandspuiten had men toen nog niet; zelfs schijnen te Sluis toen nog geen brandemmers voorhanden geweest te zijn: eerst later

¹ Wijn en laken kostten samen 6 pond 2 schell. 8½ groot en 3 miten.

vind ik daarvan melding gemaakt ¹. Men moest zich dus met andere, maar zeer gebrekkige brandbluschmiddelen behelpen.

Jan Alveric en Aarnoud Vlaming, hoosvatmakers, leverden samen 32 hoosvaten tegen 2 grooten het stuk, terwijl de laatste nog elf lange gietters in rekening bracht, die het dubbel (d. i. 10 cents) kostten, alles "bekeerd" in het blusschen van den brand. Jakob Laerke had 24 "ijdele" (leege) tonnen geleverd, daar men water in droeg of in stortte; terwijl (wat al heel vreemd klinkt) de kuiper Jakob f. Willems, d. i. Jakob Willemszoon, twee vaten wijn¹azijn in rekening bracht, die op bevel van mijnheer Lodewijk Bonin, een der beide burgemeesters, waren "up ghedaen slaen in den brand", en waarmede eenige huizen gebluscht en bewaard waren o. a. dat van Boudin Maes — een aanzienlijk poorter, dien we reeds vroeger leerden kennen. ² Die twee vaten azijn hadden eene waarde van vijf pond, waarvan de edelmoedige Laerke (?) "der stede te gratie dede deene helt", zoodat de stad hem slechts 50 schellingen behoefde te betalen. Vijf galeiders — scheepsvolk van de galeien — die op bevel van Jan Gheerlof, een vermogend Sluizenaar, later burgemeester en vervolgens kapitein der stad, twee huizen omhaalden, kregen daarvoor twee dukaten. Nog worden met name genoemd vijf en twintig personen, "die den brand hielpen blusschen, en wederstaan 's nachts, als 't daags te voren gebrand had en 's daags daarna", en dertig anderen, "meest ghaleiders en som Dietsche (d. i. sommige inboorlingen), die holpen verwaren Onzer-Vrouwenkerke jegens den voorzeiden brand, te dien einde dat er 't vuur niet in vesten zoude". Hun loon bedroeg 12 grooten (30 cents) per hoofd.

Als een feniks uit zijne asch, zoo herrees het Sluische schepenhuis uit zijn puin. Aanzienlijke sommen werden aan den herbouw ten koste gelegd. De toren werd gekroond door een belfort, dat we nu nog aanschouwen, waarop de Sluische pijpers en menestrelen of zangers 's morgens bij

¹ In de stadsrekening, loopende van 1 Sept. 1397 tot ultimo Aug. '98, vind ik, dat aan Jan Weytin voor honderd lederen emmers (*lederine eemers*), die hij te Brussel had doen maken, om daarmede water te dragen, als er brand rees binnen de stad, en dien daarmede te blusschen, 10 pond 8 schell. 4 gr betaald was: 't stuk gerekend op 25 grooten, d. i. 62½ cent. Aan Lievin Goossen van Gend betaalde men voor honderd witte "roedine kannen, binnen gepeict", d. i. kannen, gevlochten van witte teenen of roeden, en van binnen met pik besmeerd, almede om er water in te dragen, als er brand rees binnen de stad, zes grooten, d. i. 15 cent, het stuk.

² Zie *De Oude Tijd* 1871, blad. 316.

zonsopgang en 's avonds als de zon "te gode" ging, zich lieten hooren. Eene nieuwe klok, *Victor*, d. i. "de overwinnaar," geheeten, werd in 1396 door Johannes Leenknecht van Aeltre gegoten op het Onze-Vrouwenkerkhof, en vergast ons oor nog bij plechtige feestviering op hare zware, welluidende tonen. Gilles de Proost van Brugge vervaardigde een nieuw uurwerk, waarbij in 1424 de houten man geplaatst werd, door Jakob van Huussen gesneden, die in den loop der eeuwen, als *Jantje*, *Hansje* of *Fransje van Sluis*, heinde en ver bekend is geworden. Zware balken, die voor het meerendeel tot heden den tand des tijds getrotseerd hebben, werden aangevoerd, om de nieuwe zolders van het schepenhuis

te dragen, en hunne bebeeldhouwde sleutels strekken nu nog ten bewijze van de kunstvaardigheid der Sluische beeldensnijders uit vroeger eeuw. Een drietal merkwaardige afbeeldingen (door mijn geachten vriend, den aspirant-ingenieur A. A. Bekaar, naar het oorspronkelijke geteekend) mogen hier een denkbeeld geven van de balksleutels van het eind der 14e eeuw, die nu nog in het Sluische schepenhuis bewaard worden. Twee daarvan moeten wellicht den machtigen hertog van Bourgondië en zijn jongeren zoon voorstellen: den eersten in volle wapenrusting op zijn zetel, die met twee hondskoppen prijkt; den anderen in gewone kleding en staande houding; beiden met schild en zwaard. Waar zijn de figuren

van het wapenschild gebleven? Heeft eene baldadige hand op het eind der 18^e eeuw vernietigd, wat sedert het eind der 14^e bewaard was gebleven?

De derde afbeelding stelt de verdrijving voor van Adam en Eva uit het Paradijs. De Engel heeft een deel van zijn vlammend zwaard verloren, waarmede hij "t eerste menschenpaar" bedreigt. Maar ook onze "eerste voorouders" zijn er niet ongeschonden afgekomen. Eva mist een deel van haar rechterbeen, dat bij Adam geheel is verloren gegaan. Dit is in waarheid de prooi der wormen geworden. Hoe vermolmd, was het toch nog

bewaard gebleven; doch het is, in weerwil mijner zorgen, bij de verzending van een zestal balksleutels naar de jongste tentoonstelling van Zeeuwsche oudheden te Middelburg, zoek geraakt. De wormen hadden het zóó doorknaagd, dat geen nagel er meer in houden kon.

In 1867 is, door de zorg van het Sluische gemeentebestuur, in den voorgevel van het schepen-, nu raad-, stad- of gemeentehuis, even boven de nis, waar weleer het beeld stond der Moedermaagd met het kin-

deken Jezus, en nu dat der Gerechtigheid prijkt, een gedenksteen geplaatst, waarop in gouden letteren gegrift is:

anno **MCCC.XCVI.**

Het is het jaartal, waarin de herbouw voltooid was van het schepenhuis, dat in 1393 grootendeels eene prooi der vlammen was geworden.

Sluis.

J. H. VAN DALE.
